

Emmy Destinn Memorabilia from the Estate of Hilda Schueler-Mosert

Markéta Kabelková

Abstract: In 2017 the National Museum – Czech Museum of Music obtained a rare set of memorabilia for the singer Emmy Destinn (1878–1930) from the estate of her friend Hilda Schueler-Mosert (1888–1965). The two women met in ca. 1905, and they remained in contact until Emmy Destinn’s death. Hilda Schueler, a German sculptress and painter, was forced to flee Germany with her husband in 1942 because of their Jewish origins. After the war, they settled in Sweden. The set of material contains letters, programmes and posters, newspaper clippings, photographs of the two women, and phonograph records. The items were donated by Hilda Schueler’s grandchildren, who live in Sweden.

Key words: Emmy Destinn, Hilda Schueler-Mosert, opera singing, correspondence, printed documentation, 1910s and 1920s, Stráž nad Nežárkou, Berlin

The soprano Emmy Destinn (in Czech Ema Destinnová, 1878–1930) was unquestionably one of the most important singers of the first half of the twentieth century. As we can judge from period recordings, she had an exceptionally beautiful voice and outstanding technique, and she was gifted with spontaneous musicality and dramatic talent. In addition, she was very disciplined, goal-oriented, and resourceful, and she stood out for her extraordinary industriousness. Her career as an opera star lasted nearly twenty years – from 1898, when she got a contract with the Berlin Court Opera, until the end of the 1915/16 season. She made appearances all over Europe, including performances at the great Bayreuth Festival and at London’s Covent Garden, and from 1908 to 1916 she sang at the Metropolitan Opera in New York. Her extraordinary prominence is confirmed by hundreds of performances, dozens of tours, and collaborations with the conductor Arturo Toscanini and the tenor Enrico Caruso. Although the First World War interrupted and hindered Emmy Destinn’s career, her vocal artistry continued to fascinate audiences.¹ She made her last important tour during the 1922/23 season in Scandinavia – Denmark, Sweden, and Norway.

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2018/37, National Museum, 00023272).

1) For a summary, see <http://www.kapralova.org/EMA.htm> [accessed on 4 July 2018] and POSPÍŠIL, Miloslav: *Ema Destinnová. Česká pěvecká legenda* (Emmy Destinn. A Singing Legend), Nakladatelství Brána, Prague 2008, fourth revised and expanded edition.

The first studies about Destinn appeared shortly after her death: brief commemorative texts, mainly by Marie Martínková,² and discographies³ followed by more extensive biographical works. In March of 1934, the first Czech musical encyclopaedia – *Pazdírkův hudební slovník naučný* – printed the first encyclopaedia article about Emmy Destinn⁴ by Vladimír Helfert. Artuš Rektorys published the first extensive biography in 1936,⁵ and it is very valuable in that it draws heavily on the accounts of her contemporaries. The author cites his sources,⁶ but it is very likely that some of the sources no longer exist. The memoirs of Marie Martínková (1886–1972), who accompanied Emmy Destinn from 1909 to 1922 as her companion, were published in 1940, and an expanded edition appeared in 1946.⁷ Václav Holzknecht⁸ and Bohumil Plevka also wrote about Emmy Destinn.⁹ For the last forty years, Miloslav Pospíšil has been devoting himself to Emmy Destinn intensively and systematically, and his three monographs offer the most comprehensive biography and overview of the singer's artistic activities yet available. He has gradually succeeded at putting together a detailed calendar of Emmy Destinn's theatrical and concert performances and a discography¹⁰ as well.¹¹ Marie Bajerová (1902–1993),¹² another contemporary of Emmy Destinn and a friend of Marie Martínková for many years, wrote a brief but very valuable monograph.

2) For a summary of these texts, see REKTORYS, Artuš: *Emma Destinnová. Životopis* (Emmy Destinn. A Biography), Nakladatel Otto Gírgal, Prague 1936 (hereinafter REKTORYS).

3) MEADMORE, W. - LITTLE, H.: *Gramophone Celebrities XXV – Emmy Destinn*, The Gramophone, April 1930, pp. 491–494; HARVEY, Hugh H.: *List of Records*, The Gramophone, March 1939, pp. 447–451.

4) *Pazdírkův hudební slovník naučný* (Pazdírek's Instructional Music Dictionary), part II – people, volume 6, or volume 18 of the complete encyclopaedia (Čeleda – Dobozy), March 1934, p. 186; Helfert characterises Destinn's artistic activities and patriotic attitude very fittingly, but he cites very few sources.

5) See REKTORYS, op. cit. in footnote no. 2.

6) The foreword cites sources in a general way, and specific source references appear in the main text.

7) MARTÍNKOVÁ, Marie: *Strážská černá paní. Ze vzpomínek na slavnou Emu Destinnovou a její okolí* (The Black Lady of Stráž. Reminiscences about the Great Emmy Destinn and Her Milieu), Emil Kosnar, Pilsen 1940; MARTÍNKOVÁ, Marie: *Život Emmy Destinnové* (The Life of Emmy Destinn), Emil Kosnar, Pilsen 1946. Emil Hartmann transcribed the recorded recollections of Marie Martínková about Emmy Destinn from magnetic tapes and put them into book form; see HARTMANN, Emil: *Královna zpěvu Emma Destinnová ve vzpomínkách Marie Martínkové* (The Queen of Song Emmy Destinn in the Recollections of Marie Martínková), Orbis, Prague 1995.

8) HOLZKNECHT, Václav – TRITTA, Bohumil: *Emma Destinnová ve slovech i obrazech* (Emmy Destinn in Words and Pictures), Panton, Prague 1981 (hereinafter HOLZKNECHT – TRITTA).

9) PLEVKA, Bohumil: *Život a umění Emmy Destinnové* (The Life and Art of Emmy Destinn), AZ Servis, spol. s.r.o., Prague 1994.

10) There is also a recent discography by Jan Králík – KRÁLÍK, Jan: *Repertoárová diskografie Emmy Destinnové* (A Repertoire Discography of Emmy Destinn), Klub Emmy Destinnové (Emmy Destinn Club), Jindřichův Hradec 1998.

11) He has published the results of his work in three monographs:

POSPÍŠIL, Miloslav: *Veliké srdce. Emma Destinnová* (A Big Heart. Emmy Destinn), Editio Supraphon, Prague 1980; POSPÍŠIL, Miloslav: *Emma Destinnová. Pěvecká legenda* (Emmy Destinn. A Singing Legend), Nakladatelství Petrklíč, Prague 2000; POSPÍŠIL, Miloslav: *Emma Destinnová. Česká pěvecká legenda* (Emmy Destinn. A Czech Singing Legend), Nakladatelství Brána, Prague 2008, fourth expanded and revised edition (hereinafter POSPÍŠIL 2008).

12) BAJEROVÁ, Marie: *O Emmě Destinnové* (About Emmy Destinn), Vyšehrad, Prague 1979.

Beginning in the late 1920s, difficult circumstances forced Emmy Destinn to sell many of the artworks and books¹³ from her collection in order to raise needed money. The settling of Emmy Destinn's estate also involved a great many complications. After many twists and turns, most of the items from her estate found their way to the museum in Jindřichův Hradec and to the National Museum, while a smaller portion went to the City of Prague Museum.

The holdings of the National Museum at the Czech Museum of Music, the Historical Museum, and the National Museum Library contain one of the most extensive collections of documentation of the life and work of Emmy Destinn. At the Historical Museum and Older Czech History departments, the items from her estate include theatrical costumes, photographs, programmes, theatre posters, clippings, correspondence, paintings, jewellery, various artworks, and her own literary works. The holdings of the National Museum Library include part of her personal library.¹⁴

The music history department of the Czech Museum of Music also manages a relatively extensive collection of documentation of the life and work of Emmy Destinn – this involves more than four hundred of Emmy Destinn's letters and other written documents, 97 photographs, two caricatures, concert programmes, and about 150 historical phonograph records. The Czech Museum of Music obtained these items by purchasing them or as donations. Among the addressees of her letters are the composers Karel Kovařovic, František Picka, Emil Axman, and Anatol Provazník, the music publisher Mojmír Urbánek, the executive director of the National Theatre Gustav Schmoranz, the lawyers Jaroslav Sallaba, Karel Hartmann, Zdenko Kroutil, and her siblings, friends, and colleagues – Bohumila Rosenkrancová, Míla Mašínová, Jarka Pepperová, Jan Ev. Theurer, Alois Šmahel, and Karel Štapfer. Of great importance is the collection of correspondence and other materials, which document Emmy Destinn's financial difficulties in the 1920s: here, for example, we find Emmy Destinn's letters and those of her husband to the lawyer Karel Hartmann, correspondence concerning disputes with the administrators of the Stráž Castle, and letters concerning Emmy Destinn's engagements at theatres (Frankfurt, Berlin, Prague, New York).¹⁵

Certainly one of the most interesting acquisitions made in recent years is a donation that the music history department received in 2017. It is of interest not only because of its contents, but also because of its noteworthy history. This involves a set of Emmy Destinn memorabilia from the estate of Hilda Schueler-Mosert (1888–1965). After the death of her son Stefan Schueler (1920–2015), it became the property of the brothers Kaj and Ronny Schueler, Stephan's sons. In it, they discovered correspondence from Emmy Destinn addressed to their grandmother, concert programmes, clippings of newspaper reviews,

13) For information about the fate of Emmy Destinn's library, see BAJEROVÁ, Marie: *Zlomek knihovny Emy Destinnové* (A Fragment of Emmy Destinn's Library), in: *Sborník Národního muzea v Praze (Acta Musei Nationalis Pragae)*, series C – Literární historie (Literary History), vol. XXI, 1976, no. 2.

14) Team of authors: *Ex libris... Ex bibliotheca... Knižní sbírky Knihovny Národního muzea a jejich dřívější majitelé* (Ex libris... Ex bibliotheca... Book collections of the National Museum Library and their Former Owners), part II. An overview of the personal libraries and library collections under the administration of the National Library, entry: Destinnová, Ema (lachm = Lachmannová, Eva), National Museum, Prague 2015, pp. 123–126.

15) Held under acquisition no. 6/2007; a total of 106 items.

a few photographs of Emmy Destinn, and a diary with records of concerts attended. They were very surprised by this discovery, having had no idea that their grandmother had been in contact with the great singer. The Ambassador of the Czech Republic in Sweden Jiří Šitler arranged the initial contact with the Czech Museum of Music in the summer of 2016 and reported the Schueler brothers's intention of donating the entire set of memorabilia to an institution where it would be well preserved and used for research. Stefan Schueler had had similarly intentions already in ca. 2003, when he wanted to donate a set of standard gramophone records with recordings of Emmy Destinn's voice.

In the summer of 2016, the two brothers turned over the entire discovery including the gramophone records to the Embassy of the Czech Republic in Stockholm. The gift was symbolically donated to the Czech Republic on 3 October 2016 during Bohuslav Sobotka's visit to Sweden while in office as Czech Prime Minister. After a list was drawn up of the individual items and an export permit was issued, the ceremonial signing of a donation agreement and the physical handover of the donated material took place on 18 September 2017 at the embassy in Stockholm in the presence of the brothers Kaj and Ronny Schueler, Ambassador Jiří Šitler, and representatives of the National Museum – Czech Museum of Music. The gift was then flown to the Czech Republic.

Hilda Schueler-Mosert and Emmy Destinn

Hilda Mosert was born on 21 May 1888 in Berlin.¹⁶ She had two siblings – a sister Hedvika and a brother Fritz. Her mother Berta played piano and sang, and the children were said to play violin. Hilda did not play any instrument, but she had a great love of music, especially opera, and she often attended the theatre and concerts. She graduated from art school in Berlin and became a painter and sculptor.¹⁷ Destinn went to the Berlin Court Opera in 1898. According to Hilda's "concert diary", she probably heard Emmy Destinn for the first time at a benefit concert on 29 March 1905, again that year on 3 April as Senta in Wagner's opera *Der fliegende Holländer*, on 15 November in concert, and on 23 December in the title role of Georges Bizet's *Carmen*. Hilda began keeping records of concerts and opera performances she attended at the age of ten in 1898. She also had a diary:¹⁸ in 1905, but without a specific date, Destinn made her first inscription in it, which reads "Vita somnium breve,"¹⁹ then

16) Information about the family of Hilda Schueler-Mosert was provided by her grandson Kaj Schueler (as told by his father Stefan):

Her mother Berta Mosert (née Rosenberg) was born in 1857. From 1939 she lived in England with her eldest daughter Hedvika, and she died in England, probably in 1955 or 1958. Her father Leo Mosert was a factory owner who probably came from Bohemia. He made bronze sculptures in Art Nouveau style, which were very popular at the time. He became ill after a trip to Palestine in 1913, and he died in 1915. His son Fritz (Hilda's brother) took over the factory. During the war, he had to make cannons. The factory went bankrupt after the war because Fritz lacked talent for business.

17) According to Kaj Schueler. He does not know the exact name of the school; she is known to have displayed works at some kind of school exhibition.

18) This "little black book" is in the possession of the Schueler family in Sweden.

19) From Latin: "Life is a brief dream."

a year later she chose a quote from Johann Wolfgang Goethe.²⁰ One may deduce that the two women first met each other in 1905, but we do not know when their contacts grew into a lifelong mutual friendship.

Hilda greatly admired her friend's vocal artistry – besides recordings the dates of Emmy Destinn's appearances that she attended, she saved clippings of reviews, magazines, concert programmes, and photographs, and she also collected phonograph records with recordings of her voice. If is, however, from the preserved letters that Emmy sent Hilda after leaving Berlin that we learn the most about their relationship. The two remained in contact after their marriages – Hilda married the merchant Kurt Schueler²¹ in 1919, and Emmy Destinn married Josef Halsbach in 1923. In the Schuelers' guestbook, there is an entry by Emmy Destinn from her visit to Berlin, where she was giving a concert at the time.²²

Hilda obviously cherished her friendship with Emmy Destinn, and she took great care of all of these items, but when Hitler came to power in Germany, the situation became very dangerous for the couple, because both of them were of Jewish origins. Already in the 1930s they had made attempts to emigrate legally to the USA or to Sweden where their son Stefan had been living since 1938,²³ but they never got a visa. They were the last members of the family to leave Germany – the other family members had long been in safety.²⁴ At the end of March 1942, Kurt and Hilda received orders for deportation to Poland, but they managed to flee with the help of their friend, the painter Franz Heckendorf.²⁵ They departed Berlin on 23 April, travelling through Munich to Kitzbühel, Austria, and then to Singen, Germany, on the Swiss border. From there, they went on to Griessen by a train that made a stop in Schaffhausen, Switzerland, on the Swiss-German border, and the Schuelers took

20) "Leben muss man und lieben; es endet Leben und Liebe." / "Schnittest du, Parze, doch nur beiden die Fäden zugleich! / (:Goethe) / Emmy Destinn / Berlin, 1906", according to <https://www.apophismen.de/zitat/119202> [accessed on 4 July 2018] – GOETHE, Johann Wolfgang: *Gedichte. Ausgabe letzter Hand*, 1827; section: *Vier Jahreszeiten*, end of the poem *Sommer*.

21) Kurt Schueler (15 Nov. 1877 – 3 Mar. 1962) came from Wronke in the Province of Posen; Hilda met Kurt during the war, but she refused to marry him at the time because she did not wish to become a "war widow".

22) This guestbook also belongs to the Schueler family. Emmy Destinn's inscription reads: "Nur eine schaffende, grosszügige Künstlerin und ein liebendes, herzensgutes Weib, wie unsere unvergleichliche Hilda kann ihrer Familie und ihren Gästen in solch trautes Nest schaffen, wie es ihr wundervolles Heim ist! / In Liebe ihre / Emmy Destinn / Berlin, April 1927."

Underneath this is Halsbach's inscription: "Lerne Tschechisch! / Uč se německy! [Learn German!] / Ježek – Igel, / Zrcadlo – Spiegel. / Husa – Gans, / Vocas – Schwanz!! / Berlin 24 [?] 1927 Halsbach Joe." The month in the dating is written in poorly legible Roman numerals (IV or VI).

23) Stefan Schueler (19 Oct. 1920 – 12 July 2015).

24) The information about their escape is based on reports from the grandson Kaj Schueler and his book SCHUELER, Kaj: *Flyknet fran Berlin*, Nordstedts, Stockholm 2008. Hilda's sister Hedvika was in London from 1930, and the brother Fritz settled Manila in the Philippines before the war. The mother lived in Berlin until 1939, then she managed to flee to London to her daughter Hedvika. The father Kurt had already died in 1915.

25) Franz Heckendorf helped forge documents and make complicated plans for their escape through Schaffhausen, Switzerland. Heckendorf helped several Jews escape, so in 1943 he was deported to the Mauthausen concentration camp and was sentenced to 10 years; he survived to see the liberation of the camp in 1945, and he died in 1960 in Munich at the age of 73.

Also see <https://www.freitag.de/autoren/der-freitag/sechs-minuten-1> [accessed on 4 July 2018]; *Sechs Minuten*, about Franz Heckendorf and the help he gave to Hilda and Kurt Schueler.

Hilda Schueler

Fotografie / Photograph, Alfred Lichtenstein, Berlin, 1930
NM-CMH S 279/57

the opportunity of this stop to make their escape. In this way, they reached Schaffhausen on 19 May, and they were released after spending three days in jail. They wanted to reach their son Stefan in Sweden as soon as possible, but they were not able to do so until October 1947. They settled in Råsunda, a part of Solna on the outskirts of Stockholm. After her marriage, Hilda Schueler stayed at home, but she continued to devote herself to her craft and created artworks, as can be seen from her correspondence. She did not have any employment in Switzerland, and she earned income only from doing small jobs like making handbags. When she arrived in Sweden, she was fifty-nine years old, and she was no longer seeking employment.

No one in the family is able to explain how the Emmy Destinn memorabilia got to Sweden. Kaj Schueler – Hilda Schueler's grandson – thinks his grandmother may have sent it to his mother in London, where she was then living, in the late 1930s. It is equally possible, however, that it remained with friends in Germany after they fled and was only returned to them after the war. What is certain, however, is that these objects offer us new information about Emmy Destinn's life, and especially about the existence of Hilda Schueler, whose name does not appear in the literature.²⁶

26) See the aforementioned bibliography.

Hilda continued to take an interest in Emmy Destinn after her death – and quite certainly while in Sweden. Preserved among her belongings were Marie Martínková's memoirs printed in 1946 (these two women certainly must have known each other well), phonograph records issued after Destinn's death (one is from Sweden), a copy of an entry about Emmy Destinn from a musical encyclopaedia that has not yet been identified, and a memorial postage stamp with a portrait of Emmy Destinn from 1953 with a face value of 30 hellers.²⁷

At the time, the Czech Museum of Music received a fairly extensive set of objects that came from the estate of Hilda Schueler.²⁸ This involves forty-three letters, five photographs of Emmy Destinn, fifteen programmes and five posters, a set of newspaper clippings, Hilda Mosert's concert "diary", a list of Emmy Destinn's appearances in 1905–1908 in Berlin written by Hilda, a few more small pieces of written documentation, and a set of thirty-one phonograph recordings of the voice of Emmy Destinn. There was also a copy of Marie Martínková's book *Život Emy Destinnové* (The Life of Emmy Destinn), published in 1946, and the stuffed, coloured skin of a flatfish. From the Schueler brothers, the museum also obtained photographs of their grandmother both from her youth and from her "mature" years.

Hilda Schueler and Kurt Schueler
Amatérská fotografie, Švédsko, 1950 / Amateur
photograph, Sweden, 1950
NM-ČMH S 279/59

Set of correspondence

The correspondence accounts for some of the most valuable donated material. Most of the forty-three letters date from after 1919 (the year 1927 is the most plentifully represented), while we know of only twelve letters from the period from 1912 to 1918. Emmy usually wrote her letters while at her home in Stráž nad Nežárkou, in German, in very legible handwriting, and consistently using modern cursive rather than the *Kurrent* style of German handwriting. The letters are rather long and rambling. Envelopes have been preserved for most of them, but the postage stamps have been torn off in most cases.

²⁷) This postage stamp has been retained by the family in Sweden.

²⁸) Available at the NM-ČMH under the number Sp 17/2017, and the phonograph records are filed under Mp 18/2017. The materials from acquisition no. Sp 17/2017 are filed under inventory no. S 279.

Year	Quantity	Date and place where the letter was written	Inventory number
1912	1	24 Feb. New York	S 279/1
1913	2	5 Sept. Dresden	S 279/2
		1 Nov. Dresden	S 279/3
1914	2	2 Nov. New York	S 279/4
		7 Nov. Vysočany	S 279/5
1915	1	4 Mar. New York	S 279/6
1916	2	27 Nov. Stráž	S 279/7
		20 Dec. Stráž	S 279/8
1917	0		
1918	1	24 Nov. Stráž	S 279/9
1919	4	29 Jan. Stráž	S 279/10
		30 Jan. Stráž	S 279/11
		7 May New York	S 279/12
		26 Dec. New York	S 279/13
1920	4	22 June Stráž	S 279/14
		30 June Stráž	S 279/15
		5 July Stráž	S 279/16
		21 July s.l.	S 279/17
1921	0		
1922	0		
1923	1	21 Nov. Prague	S 279/ 18
1924	1	28 Dec. Stráž	S 279/19
1925	3	23 Mar. Stráž	S 279/20
		3 June Stráž	S 279/21
		22 Dec. Stráž	S 279/22
1926	2	23 Jan. Stráž	S 279/23
		16 Feb. Stráž	S 279/24
1927	15	[?] Feb. Budapest	S 279/25
		16 Feb. Stráž	S 279/26
		5 April Stráž	S 279/27
		27 April Stráž	S 279/28
		25 June Stráž	S 279/29
		4 July Stráž	S 279/30
		9 July Stráž	S 279/31
		16 July Stráž	S 279/32
		20 Aug. Stráž	S 279/33
		17 Sept. Stráž	S 279/34
		19 Oct. Stráž	S 279/35
		3 Nov. Stráž	S 279/36
		15 Nov. [Breslau]	S 279/37
		26 Nov. Vysočany	S 279/38
		3 Dec. Stráž	S 279/39

Year	Quantity	Date and place where the letter was written	Inventory number
1928	2	3 Feb. Stráž	S 279/40
		5 Dec. Stráž	S 279/41
1929	1	22 Feb. Vysočany	S 279/42
[1928–1929?]	1	no exact details	S 279/43

The content of the letters shows that the two women were in very close contact. Destinn often writes about her feelings or worries, and she makes general mention of various disappointments or refers to the state of her health. She very often tells Hilda how grateful she is for their friendship.²⁹ There is information in them about concert dates, the mutual visits of the two women, and the gifts they sent each other. On the basis of the content, it is clear that not all of the letters have been preserved. The two women used the grammatical form for formal address, but the tone of the letters is very intimate – nonetheless, one breakthrough can be observed. In a letter dated 28 Dec. 1924 Emmy asks Hilda not to address her as “Frau Destinn”, but instead simply as “Emmy”.

Schloß Stráž, 28. 1924.
 Liebe Hilda,
 vor allem muss ich Sie bitten das förmliche und steife „Frau Destinn“ abzulegen und mich einfach „Emmy“ zu nennen, sonst werde ich Sie nicht mehr lieb haben! – Auch ich habe eine grosse Sehnsucht Sie wiederzusehen und schlage Ihnen vor, nicht in dem schmutzigen Prag zu begegnen, sondern hier, wo es doch viel bequemer und heimlicher ist. Und ab Monat März–April, wenn der Frost vorbei ist, atmet man hier so frei und gut. Ja Prag bin ich selten, bin mit

der sozialistischen Volk. Oper überwunden (eine Abgabe wegen!) und mag die Stadt im ganzen nicht.
 Mein Mann freut sich sehr auf Sie – ich habe ihm soviel von Ihnen erzählt! Und Sie kneten mir dann endlich die Büste des Satyr aus roter Ziegelerde und wir lassen sie in einer sahen Ziegelhütte feierlich ausbrennen. Leider ist der krummasige Mastro unserer Bereich, man muss trachten ein anderes Modell aufzutreiben. Unlängst las ich in einer fremdländisch. Zeitschrift, welche Erfolge nun

29) E.g. in a letter from Stráž date 27 April 1927: “[...] Sie haben mir bewiesen, dass es noch Menschen gibt, die grosses und edelführendes Herz im Busen tragen! Hildchen, Sie wissen gar nicht, wie ewig, bis meiner Todesstunde ich Ihnen dankbar sein werde, denn ich weiss, Sie lieben mich und ‚die Destinn‘ ist nur etwas, was Sie nur begreifen und achten, etwas notwendig – nebensächliches. Und ich sehe in Ihnen ein Stück von mir, einen Menschen, den die Kunst anders liebt, wie die Meisten, der mich begreifen, verstehen kann. Ich sagte Ihnen schon: was Sie sagen ist mir heilig, was Sie wollen, geschieht. Das ist bei mir ein grosses Wort! [...]” (inv. no. S 279/28)

fritz Kreisler in Paris x London feiert;
sehen Sie, um wie viel menschlicher die
"Feinde Deutschlands" sind, als die
Deutschen selber, denn keiner hat in
der Kriegszeit eine solche Deustolperspa-
zanda entfaltet, wie eben Kreisler, der
jetzt die Albert Hall vollbekommt u.
in Paris angebetet wird. — Und ich, die
in meiner "Spionage-Thätigkeit" mehr
nur sagaumflusen bin, darf nicht und
nie daran denken, nach Berlin zu
kommen. Man misst eben mit der
zweifachen Telle. ^{und zweifachen}
! Thut nichts! Ihnen singe ich gern was
vor, und das ist netter, wie auf
dem Podium.

Im Monat Januar x Februar sende mich
meine Thätigkeit nach der S.H.S. und
werde wahrscheinlich bis nach Telegrad
kommen. Vergesse natürlich nicht Ihnen ein
dort Fräse zu senden.
Frohes, glückliches, gesundes und sorgen-
freies Neues Jahr 1925 für Sie und
Ihre Lieben. Vergessen Sie auch nicht
Sonn und behalten Sie mich ebenso
lieb, wie ich Sie!
Auf ein glückliches Wiedersehen im
Frühjahr freut sich aufrichtig Ihre
Sie liebende, alte Freundin
Emmy

S 279/19

Emma Destinnová: dopis Hildě Schueler-Mosert / Emmy Destinn: letter to Hilda Schueler-Mosert
Autograf, Stráž nad Nežárkou, 28. 12. 1924 / Autograph, Stráž nad Nežárkou, 28 Dec. 1924
NM-CMH S 279/19

In nearly every letter, she expresses to Hilda her gratitude for their friendship, and she often invites her for a visit. She looks forward to their visits, which are very important to her and are a source of strength. They usually visited in Stráž; according to the letters, Emmy was in Berlin only twice. She had reservations about visiting that city because she felt wronged over how she was viewed because of her wartime scandal. She arrived in Berlin between 19 and 23 April 1927 (5 April 1927 according to the letter), probably in connection with preparations for an autumn concert, and again at the end of November for realisation of the concert. Destinn also writes about artistic contracts and their terms and conditions. She says she no longer enjoys singing opera, but that she likes making concert appearances.

Hilda probably came to Bohemia for the first time in September 1913 accompanied by her friend Lotte Seligmann, judging by the telegraph sent from Benešov on 5 Sept. 1913. From the beginning, she and Emmy sent each other gifts: Hilda often sent Emmy books, photographs, flowers for her garden, salami and cheese, and tea biscuits, as well as a handmade calendar, and photographs. Destinn sent Hilda a silver necklace (20 Dec. 1916), a ring, and artworks. A few letters were sent from New York (1912, 1914, 1915), where the singer was not very contented, and she was greatly looking forward to returning home. She returned to New York in 1919, and wrote that she no longer enjoyed singing opera (eternally playing Aida), and it seems that she even appeared in concert in Havana (letter dated 26 Nov. 1919).

In a letter dated 4 March 1915 she makes a reference to the marriage of Lotte Seligmann – she asks when Hilda will marry. Destinn suggests that Hilda not be in a hurry, saying that she is predestined only for an extraordinary marriage. From 1919, comments begin appearing in her letters about the situation in Bohemia, high prices, her financial situation, and business matters in Stráž. Emmy also reacts to Hilda's pregnancy – she suggests names for the child. If she gives birth to a girl, it definitely must be Eva, and if it is a boy, then Georg, Michael, or Stephan (letter dated 30 June 1920). From the letters, we learn that Emmy met Franz Heckendorf (letters dated 5 July 1920, 21 July 1920), who later saved Hilda and Kurt from being transported to a concentration camp.

In one of her letters, Hilda mentions Josef Halsbach, whom Emmy married. Emmy reacted to this letter from Hilda on 21 Nov. 1923. Plans for the married couples to get together were long in the making.

We learn about the singer's everyday life: she gives especially detailed descriptions of fishing and what was caught and about how she was writing a novel (2 Mar. 1925), about working in the garden and gardeners, about cats, giving singing lessons, and the weather.

In a letter dated 3 Feb. 1928 Emmy asks Hilda to send a white coat that she would be needing for a February concert to which Alice Masaryková would be coming, so she would be dressed to receive her in a dignified manner. In her last letters, mention appears of her library, part of which Destinn wanted to sell for 50,000 Reichsmarks. She was offering books in good condition, with high-quality, often original binding. The lawyer Dr. Danziger was approached in this matter (25 June 1927, 20 August 1927, 19 October 1927).

It would have been strange if the mutual correspondence between Emmy and the sculptress and painter Hilda had never mentioned busts and portraits. In a letter dated 30 Jan. 1919, Destinn writes that she is waiting for her portrait. The mentions about busts are not always clear, but it is likely that Hilda also made a bust of Josef Halsbach:

22 June 1920	discussion over whether Hilda would make a bust for Georg Vape[...]
4 July 1927	a bust not further identified will be examined and kept in safekeeping
16 July 1927	her sister Čiči and the Freys admired Josef's bust
17 Sept. 1927	Destinn asks about a bust and whether it arrived in good condition
19 Oct. 1927	Destinn asks about the bust and whether it is fragile

In nearly every letter, there appears a desire, plans, or gratitude for a visit; even from this preserved fraction of their letters, it is clear that their relationship was truly close.³⁰

30) 24 Feb. 1912 – looking forward to getting together in Berlin; 5 Sept. 1913 – Emmy is expecting Hilda and Lotte the day after tomorrow (somewhere in Bohemia); 29 Jan. 1919 – would rejoice over Hilda's arrival, 3 Feb. Destinn is travelling to Prague; 30 Jan. 1919 – Destinn asks when Hilda will appear; 28 Dec. 1924 – Destinn suggests they meet in Stráž; 29 Dec. 1924 – looking forward to visiting in the spring; 2 Mar. 1925 – Hilda must come next month, Halsbach is looking forward to finally meeting Hilda; 3 June 1925 – Hilda should come whenever it suits her; 22 Dec. 1925 – recalling with pleasure Hilda's visit; 23 Jan. 1926 – they might get together in Prague; 16 Feb. 1926 – Destinn thanks Hilda for the plan for how she might get to Berlin; [February] 1927 – visit in Budapest; 5 April 1927 – Destinn is planning a trip to Berlin; 27 April 1927 – says thank you for the stay in Berlin; 25 June 1927 – Hilda is expected in early August; 4 July 1927 – Destinn is looking forward to Hilda's arrival; 16 July 1927 – Hilda should come soon; 20 Aug. 1927 – Hilda ought to come

Set of photographs

The set contains five portraits of Emmy Destinn, three of which bear dedications. The first, which shows Destinn in a dark dress with a lace mantilla, was given to Hilda by Emmy in 1907. Emmy Destinn is shown in two photographs wearing a white fur coat and a black hat, and in one of these photographs she has her beloved cat Macinka in her arms. Both of these photographs are from the Tonka studio in Zagreb. The photographs are not dated by the studio, but because Destinn gave a concert in Zagreb in January of 1925,³¹ we can regard both photographs as dating from January 1925. The last two photographs show Emmy at the castle in Stráž, and they are dated from around the mid-1920s. All of the photographs are known and have been published in the literature, but they are not dated for the most part.

There is also a photograph of a bust of Emmy Destinn made by Hilda. On the back of the photograph is an inscription from which it can be deduced that the bust was made in 1928.³² Unfortunately, this work by Hilda Schueler is lost – the family would be very grateful if the bust could be located successfully.

[1904] – Emmy Destinn in the role of [Donna Anna from Mozart's opera *Don Giovanni*]
Dedication: "Fräulein Hilda Mosert zum freundl. Erinnerung. Emmy Destinn. Berlin 1907"
inv. no. S 279/50

[1925] – Emmy Destinn in a white fur coat with a black hat, holding a cat³³
Dedication: "Emmy u. Macinka. Berlin 1927. Unserer geliebten Hilda die dankbaren Gäste."

Emma Destinnová v bílé kožešinové pláštěnce, s černým kloboučkem, s kočkou v náručí / Emmy Destinn in a white fur coat and black hat, holding a cat

Fotografie, Tonka Zagreb, [1925] / Photograph from the studio Tonka Zagreb, [1925] /

S dedikací Hildě v roce 1927, při návštěvě Emmy Destinnové s manželem Josefem Halsbachem v Berlíně. / With a dedication to Hilda in 1927 during a visit by Emmy Destinn with her husband Josef Halsbach in Berlin
NM-ČMH S 279/51

early because it will be getting cold soon; 17 Sept. 1927 – Destinn accompanies Hilda in her thoughts on her trip home; 19 Oct. 1927 – can Destinn and Halsbach visit Hilda?; 3 Nov. 1927 – Destinn is looking forward to a visit; 15 Nov. 1927 – Destinn is greatly looking forward to seeing Hilda and to getting together on 20 Nov.; 26 Nov. 1927 – visit to Berlin made her happy; 5 Dec. 1928 – Destinn hopes that Hilda will come in the summer.
31) POSPÍŠIL 2008, op. cit. in footnote no. 11, p. 286.

32) "Emmy Destinn im Alter (1928)"; the date was written in Hilda Schueler's hand during later years. The material from the photograph cannot be identified.

33) Dating based on HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. in footnote no. 8, fig. no. 159, and POSPÍŠIL 2008, op. cit. in footnote no. 11, p. 286.

Hilda got this photograph from Emmy when she was giving a concert in Berlin in 1927 and visited Hilda with her husband Halsbach. This visit is documented in the Schuelers' guest book. Photograph by Tonka Zagreb, round format
inv. no. S 279/51

[1925] – Emmy Destinn in a white fur coat with a black hat³⁴
Dedication: “Meiner geliebten Hilda in alter Freundschaft. Emmy Destinn, Stráž, Juli, 1925.”
Photograph by Tonka Zagreb
inv. no. S 279/52

[middle of the 1920s?] – Emmy Destinn sitting at a table in Stráž beneath a picture of Venus by Romney, porcelain on the walls³⁵
inv. no. S 279/53

[middle of the 1920s?] – Emmy Destinn standing by a corner cupboard in Stráž with a porcelain plate on the wall and a dish on the floor for the cats³⁶
inv. no. S 279/54

photograph of a bust of Emmy Destinn

This bust by Hilda Schueler was probably made in 1928. The bust is now lost.
inv. no. S 279/55

The Schueler brothers have also given the Czech Museum of Music a few photographs of their grandmother Hilda and of her husband Kurt. In the oldest photograph, Hilda is probably about nineteen years old, about the time when her friendship with Emmy Destinn began. Another three photographs are from her “adulthood”: from Berlin in 1930, from the period of their escape from Schaffhausen in 1942, and two from Sweden.

[1905?] – Hilda Mosert at about nineteen years of age
Photograph glued on cardboard
inv. no. S 279/56

1930 – Hilda Schueler sitting in a room beside a lamp and a bust of a man
Photograph, Alfred Lichtenstein, Berlin
inv. no. S 279/57

1942 – Hilda Schueler and Kurt Schueler standing on the sidewalk by the wall of the house and garden – Schaffhausen
inv. no. S 279/58

34) Dating based on HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. in footnote no. 8, fig. no. 159, and POSPÍŠIL 2008, op. cit. in footnote no. 11, p. 286.

35) HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. in footnote no. 8, fig. nos. 195, 196.

36) Same as the previous photograph, HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. in footnote no. 8, fig. nos. 195, 196.

1950 – Hilda Schueler and Kurt Schueler, both seated – Hilda in an armchair, Kurt on a high stool beside her – [Sweden]
inv. no. S 279/59

1962 – Hilda Schueler sitting in an armchair on the wooden porch of the house with a bouquet of flowers in her hands – [Sweden]
inv. no. S 279/60

Records of concerts

From 1898, Hilda kept records of the concerts she attended by making entries in a printed notebook with the title *Konzert- oder Merkbüchlein zur Anmerkung von Konzerten, Opern, Schauspielen usw.* (inv. no. S 279/45),³⁷ which contained the following printed subject headings: “Titel des dramatischen oder musikalischen Werkes / Autor oder Komponist / Wo aufgeführt / Wann gesehen oder gehört / Bemerkungen.” She kept the records from 1898 to 1919, and at the end, added to the pre-printed columns are the programmes of Emmy Destinn’s concerts in Berlin 26 and 27 February 1927. On the basis of the writing, it is clear that the oldest entries (beginning in 1898) were added later – the writing is in a mature, experienced hand, definitely not that of a ten-year-old girl.

Hilda kept records of the concerts, opera performances, and plays she attended. The diary contains a total of 578 entries! Hilda underlined the performances with Emmy Destinn.

The following information refers to Emmy Destinn’s concerts and opera performances in Berlin, at London’s Covent Garden, in Prague, and in Budapest that Hilda also attended:

Year	Date	Type of performance ³⁸	Programme ³⁹
1905	27 Mar.	benefit concert	?
	3 April	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	15 Nov.	concert	Symhonie v. Gustav Mahler, Solo Destinn (2 Lieder von Liszt)
	23 Dec.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
1906	2 April	concert	?
	17 May	opera	Gluck: <i>Orpheus und Euridike</i>
	6 Oct.	opera	Mozart: <i>Figaros Hochzeit</i>
	4 Nov.	concert	Matinée v. Emmy Destinn
	11 Dec.	opera	Richard Strauss: <i>Salome</i> ⁴⁰
1907	10 Jan.	concert	Wohltätigkeitskonzert (Schubert)
	20 Mar.	opera	Tschaikowsky: <i>Pique Dame</i>
	24 Mar.	concert	Matinée (Mitwirkung Destinn)
	1 May	concert	?
	15 Oct.	opera	Richard Wagner: <i>Lohengrin</i>

37) Published in Hamburg, Verlag von M. Kimmelsfiel et Co.

38) The performances took place in Berlin unless stated otherwise.

39) The programmes were transcribed according to the diary.

40) Hilda was present at the work’s important Berlin premiere.

Year	Date	Type of performance	Programme
	29 Oct.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	21 Nov.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	16 Dec.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	19 Dec.	opera	Strauss: <i>Salome</i>
	29 Dec.	concert	Matinée Emmy Destinn
	30 Dec.	opera	Thomas: <i>Mignon</i>
1908	4 Jan.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	29 May	[through 14 July incl. in London at Covent Garden] opera	Puccini: <i>Madama Butterfly</i>
	3 June	opera	Wagner: <i>Der Fliegende Holländer</i>
	6 June	opera	Gluck: <i>Armide</i>
	8 June	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	12 June	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	15 June	opera	Puccini: <i>Madama Butterfly</i>
	22 June	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	8 July [?]	opera	Leoncavallo: <i>Pagliacci</i>
	11 July	opera	Meyerbeer: <i>Gli Ugonotti</i>
	14 July	opera	Meyerbeer: <i>Gli Ugonotti</i>
	6 Oct.	[again in Berlin] opera	Meyerbeer: <i>Hugenotten</i>
	8 Oct.	concert	Wohltätigkeitskonzert
	13 Oct.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	16 Oct.	opera	[Carl Maria von Weber]: ⁴¹ <i>Freischütz</i>
	19 Oct.	opera	Mozart: <i>Zauberflöte</i>
1909	17 Sept.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	20 Sept.	opera	Weber: <i>Freischütz</i>
	26 Sept.	opera	Gounod: <i>Margarete</i>
	30 Sept.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	3 Oct.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	8 Oct.	opera	Richard Wagner: <i>Lohengrin</i>
	10 Oct.	opera	Smetana: <i>Dalibor</i>
	16 Oct.	opera	Smetana: <i>Dalibor</i>
	[?] Oct.	opera	Verdi: <i>Aida</i> (with E. Caruso)
	23 Oct.	opera	Leoncavallo: <i>Bajazzi</i> (with E. Caruso)
	25 Oct.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	27 Oct.	opera	Puccini: <i>Madam Butterfly</i>
	29 Oct.	concert	Concert
	31 Oct.	concert	Abschiedskonzert
1910	28 Oct.	concert	Liederabend
	30 Oct.	concert	Generalprobe zum Lieder und Arienabend (conductor: Oskar Nedbal)
	31 Oct.	concert	Lieder und Arienabend mit Orchester

41) Hilda has the composer as Wagner.

Year	Date	Type of performance	Programme
1911	3 Aug.	opera	Wagner: <i>Lohengrin</i>
	5 Aug.	opera	Wagner: <i>Tannhäuser</i>
	12 Aug.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	26 Oct.	concert	Arien mit Orchester
	29 Oct.	concert	Arien Matinée (with B. Gilly)
	30 Oct.	concert	Arienabend (with B. Gilly)
1912	27 April	opera	D'Albert: <i>Tiefland</i>
	29 April	opera	Smetana: <i>Verkaufte Braut</i>
	1 May	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	3 May	opera	D'Albert: <i>Tiefland</i>
	6 May	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	8 May	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	?	opera, Prague, National Theatre	Dvořák: <i>Cert á Cača</i> [Čert a Káča]
	24 Oct.	concert (again in Berlin)	Arienabend
	27 Oct.	concert	Matinée
1913	2 Aug.	opera	Wagner: <i>Der Fliegende Holländer</i>
	4 Aug.	opera	Wagner: <i>Lohengrin</i>
	6 April	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	30 Oct.	concert	?
1918	22 Feb.	opera, Prague, National Theatre	Verdi: <i>Aida</i>
	27 Feb.	opera, Prague, National Theatre	Verdi: <i>Aida</i>
	2 Mar.	opera, Prague, National Theatre	Bizet: <i>Carmen</i>
	10 Mar.	concert, Prague, Smetana Hall	to small Sokol branches
	13 Mar.	opera, Prague, National Theatre	Smetana: <i>Verkaufte Braut</i>
1927	26 Feb. [?]	opera, Budapest	[Verdi]: <i>Tosca</i>
	28 Feb. [?]	opera, Budapest	[Wagner]: <i>Tannhäuser</i>
	23 April	concert, Berlin	Arienabend
	22 Nov.	concert, Berlin	Arien und Liederabend

Hilda also made a brief list of Emmy Destinn's appearances in Berlin from 1905 to 1908 (inv. no. S 279/44).

Programmes, posters, and printed documentation

The set contains a total of ten programmes from Emmy Destinn's concerts in Berlin (1906: 2 April – inv. no. S 279/61, 4 Nov. – inv. no. S 279/62; 1907: 10 Jan. – inv. no. S 279/63, 1 May – inv. no. S 279/64, 4 May – inv. no. S 279/65, 29 Dec. – inv. no. S 279/66; 1909: 29 Oct. – inv. no. S 279/67, 31 Oct. – inv. no. S 279/68; 1910: 28 Oct. – inv. no. S 279/69, 31 Oct. – inv. no. S 279/70; 1912: 27 Oct. – inv. no. S 279/71), programme for Josef Kainz from Berlin (20 Nov. – inv. no. S 279/79), six programmes from Bohemia from the year 1918 (22 Feb. – inv. no. S 279/72, other inv. no. S 279/73, 27 Feb. – inv. no. S 279/74, 2 Mar. – inv. no. S 279/75, 10 Mar. – inv. no. S 279/76, 13 Mar. – inv. no. S 279/77), and one plan written in Emmy Destinn's hand for the programme of a concert in Berlin in 1927 – inv. no. S 279/78, cf. the letter inv. no. S 279/35.

There are very interesting and valuable newspaper clippings and a poster for the film performance (bioscope) *Die Löwenbraut* from the years 1913–1914 (inv. no. S 279/80), at which Emmy Destinn performed.

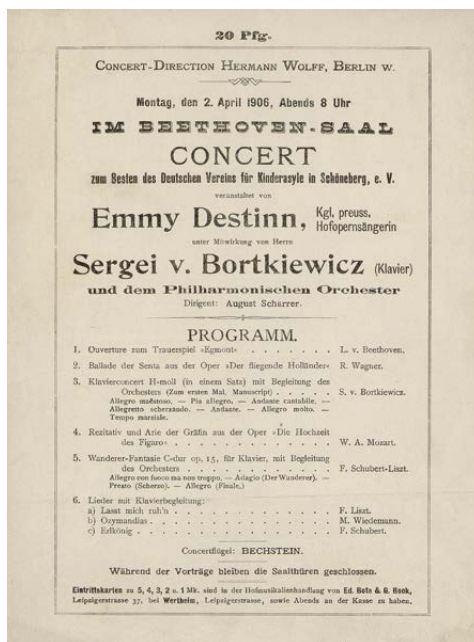
Hilda also diligently saved newspaper reviews of Emmy Destinn's concerts and performances – none of the clippings give sources, so identifying them will not be easy.

Gramophone records

The thirty-one donated phonograph records were produced by the following companies: Electrola (also with the Electrola label: Alle Klänge der Welt, Die Welt aller Klänge), Gramophone Concert Record, Gramophone Monarch Record, His Master's Voice, Odeon Record, International Talking Machine Co.m.B.H., Odeon-Werke / Odeon Record, Scala Records, and Schallplatte "Gramophon". Most of the records were pressed during Emmy Destinn's lifetime; only one dates from the 1950s or '60s (Scala Records). Most of the recordings were made in the early 1920s, when Destinn was working in Berlin. Only individual numbers from operas were recorded, and on a few of the recordings we can hear Emmy Destinn's voice together with her most important vocal partners – Enrico Caruso, Feodor Chaliapin, Antonio Scotti, and Dinh Gilly. The exact dating of the individual recordings will be the subject of future research.

Conclusion

There is no doubt that the two women had a truly close relationship that definitely was not formal. Hilda Schueler is not mentioned in any of the literature, however, and with a single exception, no objects related to her have been found in the Czech Republic. Research has been conducted at the institutions with parts of Emmy Destinn's estate held in their collections – i.e. at the Jindřichův Hradec Museum and at the National Museum in the theatre department, at the National Museum Library, and at the music history department of the Czech Museum of Music. All that has been found, however, is a ribbon from a wreath, which is kept in the theatre department, but how and when it came to the collections of the National Museum cannot be exactly determined. This is a ribbon given to Emma Destinn by Hilda while Hilda still had her maiden name Mosert and by her friend Lotte Seligmann

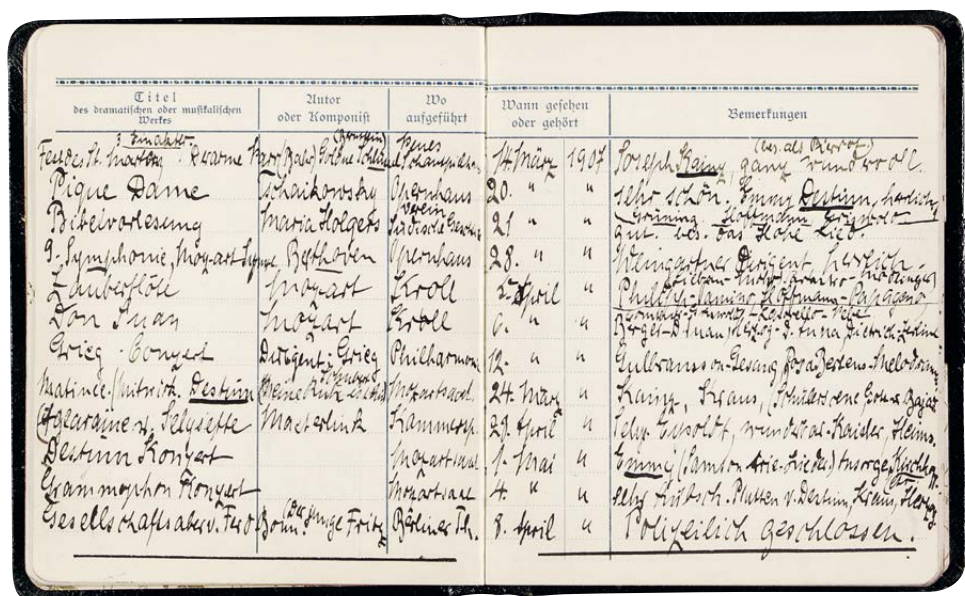
Program dobročinného koncertu Emy Destinnové s Filharmonickým orchestrem v Berlíně 2. 4. 1906, spoluúčinkoval Sergei Bortkiewicz, dirigoval August Scherrer. Koncert ve prospěch Německého spolku pro dětský azyl v Schönebergu. / Programme of a benefit concert given by Emmy Destinn with the Philharmonic Orchestra in Berlin on 1 April 1906 in collaboration with Sergei Bortkiewicz, conducted by August Scherrer. The concert was for the benefit of the German Children's Assylum Society in Schöneberg. NM-ČMH S 279/61

(inv. no. 234/36-2, 234/36-3). A check was also made among the materials from Ladislav Olbrich,⁴² who devoted himself systematically to research on sources on Emmy Destinn, but not even he found any letters sent to or by Hilda Schueler.

The question remains as to why nothing about Hilda Schueler has been found in Czech sources. The fate of Emmy Destinn's estate was quite complicated, and if any of Hilda Schueler's letters were contained in it, they may have been discarded during sorting as being unimportant letters written to a little-known person outside of the music world.

This set of Emmy Destinn memorabilia is important not only for the collection of the Czech Museum of Music, but also for research about Emmy Destinn. From it, we learn new information about her life and her artistic activities, and above all it introduces us to an entirely new figure to whom Emmy Destinn was close, and with whom she engaged in cordial contact until her death in 1930.

Address: Markéta Kabelková, České muzeum hudby,
Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Czech Republic
E-mail: marketa.kabelkova@nm.cz

Koncertní deník Hildy Schueler-Mosert / Hilda Schueler-Mosert's concert diary

Obsahuje záznamy navštívených koncertů či operních představení v letech 1898–1918, 1927. Provedení s Emou Destinnovou jsou podtržena. /

Contains records of attended concerts or opera performances in 1898–1918, 1927. Performances with Emmy Destinn are underlined.

NM-ČMH S 279/45

42) The documentation and phonograph records were purchased from Věra Olbrichová in 2012 – they are available at the NM-ČMH under the numbers Sp 23/2012 and Mp 24/2012.

Památky na Emu Destinnovou z pozůstalosti Hildy Schueler-Mosert

Markéta Kabelková

Sopranistka Ema Destinnová (1878–1930) patří bezesporu mezi nejvýznamnější pěvkyně 1. poloviny 20. století. Jak si můžeme ověřit na dobových nahrávkách, disponovala mimořádně krásným hlasem, měla vynikající techniku, obdařena byla spontánní muzikalitou a dramatickým talentem. Byla však také velmi disciplinovaná, cílevědomá, pohotová a vynikala neobyčejnou pílí. Její hvězdná kariéra trvala necelých dvacet let – od roku 1898, kdy dostala smlouvu u berlínské dvorní opery, do konce sezóny 1915/1916. Vystupovala téměř po celé Evropě včetně slavného Bayereuthu nebo Covent Garden v Londýně, v letech 1908–1916 působila v Metropolitní opeře v New Yorku. Její výjimečnou pozici potvrzovaly stovky představení, desítky zájezdů i spolupráce s dirigentem Arturem Toscaninim a tenoristou Enricem Carusem. Kariéru Emy Destinnové sice přerušila a utlumila první světová válka, její pěvecké umění však bylo pro posluchače stále fascinující.¹ Poslední významné turné absolvovala v sezóně 1922/1923 v severských státech – Dánsku, Švédsku a Norsku.

Již krátce po smrti Destinnové se objevují první práce o ní: drobné vzpomínkové texty zejména od Marie Martínkové,² diskografie,³ pak rozsáhlejší životopisné práce. V březnu roku 1934 je v prvním českém hudebním slovníku – v *Pazdírkově hudebním slovníku naučném* – otištěno slovníkové heslo o Emě Destinnové,⁴ jehož autorem je Vladimír Helfert. V roce 1936 vychází první rozsáhlá biografie od Artuše Rektoryse,⁵ která je velmi cenná tím, že zásadním způsobem čerpá z výpovědí pamětníků. Své zdroje autor sice cituje,⁶ je ale velmi pravděpodobné,

Článek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2018/37, 00023272)

1) Souhrn zejména podle <http://www.kapralova.org/EMA.htm> [cit. 4. 7. 2018] a POSPÍŠIL, Miloslav: *Emu Destinnová. Česká pěvecká legenda*, Nakladatelství Brána, Praha 2008, čtvrté přepracované a rozšířené vydání.

2) Souhrn těchto textů viz REKTORYS, Artuš: *Emu Destinnová. Životopis*, Nakladatel Otto Girgal, Praha 1936 (dále REKTORYS).

3) MEADMORE, W. - LITTLE, H.: *Gramophone Celebrities XXV – Emmy Destinn*, The Gramophone, April 1930, s. 491–494; HARVEY, Hugh H.: *List of Records*, The Gramophone, March 1939, s. 447–451.

4) *Pazdírkův hudební slovník naučný*, II. část osobní, sešit 6, celého díla sešit 18 (Čeleda – Dobozy), březen 1934, s. 186; Helfert velmi výstižně charakterizuje umělecké působení a vlastenecké postoje Destinnové, uvádí však málo zdrojů.

5) Viz REKTORYS, op. cit. v pozn. 2.

6) Souhrnně v předmluvě, v textu pak konkrétně.

že některé prameny dnes již neexistují. Vzpomínky Marie Martínkové (1886–1972), která Emu Destinovou provázela v letech 1909–1922 jako její společnice, vycházejí v roce 1940 a pak v rozšířené podobě v roce 1946.⁷ Emou Destinovou se také zabývali Václav Holzknecht⁸ a Bohumil Plevka.⁹ V posledních čtyřiceti letech se Emě Destinové intenzivně a systematicky věnuje Miloslav Pospíšil, který ve třech monografiích přináší dosud nejkomplexnější životopis a přehled umělecké činnosti této pěvkyně. Podařilo se mu postupně sestavit podrobné kalendárium divadelních a koncertních produkcí a diskografie¹⁰ Emy Destinové.¹¹ Sice drobná, ale velmi cenná je monografie od Marie Bajerové (1902–1993),¹² taktéž pamětnice Emy Destinové a navíc dlouholeté přítelkyně Marie Martínkové.

Z existenčních důvodů prodávala Ema Destinová od konce dvacátých let mnoho uměleckých předmětů a knih¹³ ze své sbírky, aby získala potřebné finanční prostředky. Komplikovaný vývoj mělo také vypořádání pozůstalosti po Emě Destinové. Většina věcí z pozůstalosti se po dlouhých peripetiích dostala do muzea v Jindřichově Hradci a do Národního muzea, menší část do Muzea hlavního města Prahy.

Národní muzeum uchovává ve svých fondech jeden z nejrozsáhlejších souborů dokumentujících život a dílo Emy Destinové, a sice v Českém muzeu hudby, Historickém muzeu a Knihovně Národního muzea. V Historickém muzeu se v divadelním oddělení a v oddělení starších českých dějin nacházejí věci z její pozůstalosti: divadelní kostýmy, fotografie, programy, divadelní cedule, výstřižky, korespondence, obrazy, šperky, různé umělecké předměty a vlastní literární práce. V Knihovně Národního muzea je uložena část její osobní knihovny.¹⁴

Poměrně rozsáhlou sbírku dokumentů k životu a dílu Emy Destinové spravuje také hudebněhistorické oddělení Českého muzea hudby – jedná se o více než čtyři sta dopisů Emy Destinové či dalších písemností, devadesát sedm fotografií, dvě karikatury, koncertní programy, výstřižky a kolem sto padesáti historických gramofonových desek. Tyto předměty získalo České muzeum hudby zakoupením nebo jako dary. Mezi adresáty jejich

7) MARTÍNKOVÁ, Marie: *Strážská černá paní. Ze vzpomínek na slavnou Emu Destinovou a její okolí*, Emil Kosnar, Plzeň 1940; MARTÍNKOVÁ, Marie: *Život Emy Destinové*, Emil Kosnar, Plzeň 1946. Nahrávky vzpomínek Marie Martínkové na Emu Destinovou z magnetofonových páسů přepsal a knižně zpracoval Emil Hartmann, viz HARTMANN, Emil: *Královna zpěvu Ema Destinová ve vzpomínkách Marie Martínkové*, Orbis, Praha 1995.

8) HOLZKNECHT, Václav – TRITTA, Bohumil: *Ema Destinová ve slovech i obrazech*, Panton, Praha 1981 (dále HOLZKNECHT – TRITTA).

9) PLEVKA, Bohumil: *Život a umění Emy Destinové*, AZ Servis, spol. s.r.o., Praha 1994.

10) Novodobě se soupisem diskografie také zabýval Jan Králík – KRÁLÍK, Jan: *Repertoárová diskografie Emy Destinové*, Klub Emy Destinové, Jindřichův Hradec 1998.

11) Výsledky své práce publikoval ve třech monografiích: POSPÍŠIL, Miloslav: *Veliké srdce. Ema Destinová*, Editio Supraphon, Praha 1980; POSPÍŠIL, Miloslav: *Ema Destinová. Pěvecká legenda*, Nakladatelství Petrklíč, Praha 2000; POSPÍŠIL, Miloslav: *Ema Destinová. Česká pěvecká legenda*, Nakladatelství Brána, Praha 2008, čtvrté přepracované a rozšířené vydání (dále POSPÍŠIL 2008).

12) BAJEROVÁ, Marie: *O Emě Destinové*, Vyšehrad, Praha 1979.

13) O osudu knihovny Emy Destinové viz BAJEROVÁ, Marie: *Zlomek knihovny Emy Destinové*, in: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, sv. XXI, 1976, č. 2.

14) Kolektiv autorů: *Ex libris... Ex bibliotheca... Knižní sbírky Knihovny Národního muzea a jejich dřívější majitelé*, část II. *Přehled osobních knihoven a knihovnicků celků ve správě Národního muzea*, heslo Destinová, Ema (lachm = Lachmannová, Eva), Národní muzeum, Praha 2015, s. 123–126.

dopisů nalezneme například skladatele Karla Kovařovice, Františka Picku, Emila Axmana a Anatola Provoznička, hudebního nakladatele Mojmíra Urbánka, ředitele Národního divadla Gustava Schmoranze, právníky Jaroslava Sallabu, Karla Hartmanna, Zdenko Kroutila, její sourozence, přítelkyně či kolegyně – Bohumilu Rosenkrancovou, Mílu Mašínovou, Jarku Pepperovou a Jana Ev. Theurera, Aloise Šmahela, Karla Štapfera. Velmi významná je kolekce korespondence a dalších dokumentů, které dokládají problematickou finanční a majetkovou situaci Emy Destinnové ve dvacátých letech: zde nalezneme např. dopisy Emy Destinnové a jejího manžela s právníkem Karlem Hartmannem, korespondenci ohledně sporů se správcí strážského zámku, dopisy týkající se angažmá Emy Destinnové v divadlech (Frankfurt, Berlín, Praha, New York).¹⁵

Mezi nejzajímavější akvizice z posledních let rozhodně patří dar, který hudebněhistorické oddělení získalo v roce 2017, dar zajímavý nejen svým obsahem, ale také svou pozoruhodnou historií. Jedná se o soubor památek na Emu Destinnovou z pozůstalosti Hildy Schueler-Mosert (1888–1965), který po smrti jejího syna Stefana Schuelera (1920–2015) přešel do vlastnictví bratří Kaje a Ronnyho Schuelerových, Stephanových synů. Ti zde objevili korespondenci od Emy Destinnové adresovanou jejich babičce, koncertní programy, výstřižky z novin s kritikami, několik fotografií Emy Destinnové a zápisník s evidencí navštívených koncertů. Sami byli tímto nálezem velmi překvapeni, vůbec totiž netušili, že jejich babička byla v kontaktu s touto slavnou pěvkyní. Prostřednictvím velvyslance České republiky ve Švédsku Jiřího Šitlera došlo v létě roku 2016 k prvnímu kontaktu s Českým muzeem hudby a k tlumočení záměru bratří Schuelerových věnovat celý soubor památek do instituce, kde bude dobře uložen a badatelsky využit. Podobný úmysl měl ostatně již Stefan Schueler asi v roce 2003, když chtěl darovat soubor standardních gramofonových desek s nahrávkami hlasu Emy Destinnové.

Celý nález včetně gramofonových desek předali v létě roku 2016 oba bratři velvyslanectví České republiky ve Stockholmu. Tento dar byl symbolicky předán České republice dne 3. 10. 2016 při návštěvě tehdejšího premiéra Bohuslava Sobotky ve Švédsku. Po sepsání jednotlivých položek a s povolením k vývozu došlo ke slavnostnímu podpisu darovacích smluv a fyzickému převzetí daru dne 18. 9. 2017 na velvyslanectví ve Stockholmu za přítomnosti obou bratrů Kaje a Ronnyho Schuelerových, velvyslance Jiřího Šitlera a zástupců Národního muzea – Českého muzea hudby. Do České republiky byl dar dopraven letecky.

Hilda Schueler-Mosert a Ema Destinnová

Hilda Mosert se narodila 21. 5. 1888 v Berlíně.¹⁶ Měla ještě dva sourozence – sestru Hedviku a bratra Fritze. Matka Berta hrála na klavír a zpívala, děti prý hrály na housle. Hilda na žádný

15) Uloženo pod č. př. 6/2007, celkem 106 položek.

16) Údaje k rodině Hildy Schueler-Mosert sdělil její vnuk Kaj Schueler (dle vyprávění jeho otce Stefana): Matka Berta Mosert (rozená Rosenberg) se narodila roku 1857, od roku 1939 žila v Naglii u své nejstarší dcery Hedviky, zemřela v Anglii, pravděpodobně v roce 1955 nebo 1958. Otec Leo Mosert byl továrník, pravděpodobně přišel z Čech, v secesním stylu vyráběl bronzové sochy, které byly tenkrát velmi populární. Po své cestě do Palestiny roku 1913 onemocněl a roku 1915 zemřel. Jeho syn Fritz (bratr Hildy) výrobu převzal. Během války musel vyrábět kanóny. Po válce výroba zkrachovala, protože Fritz neměl obchodní talent.

Hilda Mosert asi jako devatenáctiletá / Hilda Mosert at ca. 19 years of age

Fotografie nalepená na kartonu / Photograph glued to cardboard, [1905?]
NM-ČMH S 279/56

ní Emy Destinové, které navštívila, si ukládala výstřižky s kritikami, časopisy, programy koncertů, fotografie a také sbírala gramofonové desky s nahrávkami jejího hlasu. O jejich vztahu se však nejvíce dozvídáme z dochovaných dopisů, které Ema Hildě posílala po odchodu z Berlína. V kontaktu zůstaly i po svých sňatcích – Hilda se vdala v roce 1919 za obchodníka Kurta Schuelera²¹ a Ema Destinová za Josefa Halsbacha roku 1923. V návštěvní knize manželů Schuelerových se nachází záznam Emy Destinové z její návštěvy Berlína v roce 1928, kde tehdy koncertovala.²²

nástroj nehrála, velmi však milovala hudbu, zejména operu, a často navštěvovala divadlo a koncerty. V Berlíně absolvovala výtvarnou školu a stala se z ní malířka a sochařka.¹⁷ Destinová přišla do berlínské dvorní opery v roce 1898. Podle Hildina „koncertního deníčku“ slyšela Emu Destinovou pravděpodobně poprvé na dobročinném koncertě 29. 3. 1905, v témže roce pak ještě 3. 4. jako Sentu ve Wagnerově *Bludném Holanďanu*, 15. 11. na koncertě a 23. 12. jako Carmen ve stejnojmenné opeře Georgese Bizeta. Záznamy o navštívených koncertech a operních představeních si Hilda začala vést jako desetiletá v roce 1898. Měla též památník:¹⁸ roku 1905, avšak bez konkrétního data, sem Destinová zaznamenává první přípis „Vita somnium breve;“¹⁹ o rok později volí citát od Johanna Wolfganga Goetha.²⁰ Lze tedy usoudit, že se spolu tyto dvě ženy poprvé setkaly v roce 1905, nevíme však, kdy jejich styky přerostly v celoživotní oboustranné přátelství.

Hilda velmi obdivovala pěvecké umění své přítelkyně – kromě zápisů dat vystoupení

17) Podle sdělení Kaje Schuelera. Neví přesně název školy, je známo, že vystavovala v rámci jakési školní výstavy.

18) Tento „černý památník“ se nachází v rodině Schuelerových ve Švédsku.

19) Z latiny: Život je krátký sen.

20) „Leben muss man und lieben; es endet Leben und Liebe.“ / „Schnittest du, Parze, doch nur beiden die Fäden zugleich!“ / (:Goethe) / Emmy Destinn / Berlin, 1906“, podle <https://www.aphorismen.de/zitat/119202> [cit. 4. 7. 2018] – GOETHE, Johann Wolfgang: *Gedichte. Ausgabe letzter Hand*, 1827; část *Vier Jahreszeiten*, závěr básně *Sommer*.

21) Kurt Schueler (15. 11. 1877 – 3. 3. 1962) pochází z Wronke v tehdejší Prusku, provincie Poznaň (Posen); Hilda poznala Kurta už během války, ale odmítla si ho v tuto dobu vzít, protože se nechtěla stát „válečnou vdovou“.

22) Tato návštěvní kniha je také v majetku rodiny Schuelerových. Přípis Emy Destinové: „Nur eine schaffende, grosszügige Künstlerin und ein liebendes, herzengutes Weib, wie unsere unvergleichliche Hilda kann ihrer

Hilda si přátelství s Emou Destinnovou evidentně velmi vážila a všechny tyto věci pečlivě opatrovala. Když však přišel v Německu k moci Hitler, začala být situace pro manžele velmi nebezpečná, protože byli oba židovského původu. Už ve třicátých letech se pokoušeli legálně vystěhovat do USA nebo do Švédska, kde už od roku 1938 žil jejich syn Stefan,²³ ale nikdy nedostali vízum. Německo opouštěli jako poslední z rodiny, ostatní její členové byli v bezpečí již delší dobu.²⁴ Koncem března roku 1942 dostali Kurt s Hildou výzvu k deportaci do Polska, podařilo se jim však za pomoci jejich přítele malíře Franze Heckendorfa utéct.²⁵ Z Berlína odjeli 23. dubna přes Mnichov do rakouského Kitzbühlu a pak německého Singenu na švýcarské hranici. Odtud jezdil do Griessenu vlak, který zastavoval ve švýcarském Schaffhausenu na švýcarsko-německé hranici – a tuto zastávku Schuelerovi využili k útěku. Do Schaffhausenu se takto dostali 19. 5. a po třídním věznění byli propuštěni. Chtěli se sice co nejdřív dostat za synem

Hilda Schueler a Kurt Schueler / Hilda Schueler and Kurt Schueler

Amatérská fotografie / Amateur photograph, Schaffhausen, 1942
NM-ČMH S 279/58

Stefanem do Švédska, podařilo se jim to ale až v říjnu 1947. Usadili se v Råsunda, což je část Solna na předměstí Stockholmu. Hilda Schueler zůstala po svém sňatku v domácnosti, ale stále se zabývala svým uměním a tvořila, jak lze poznat i z korespondence. Ve Švýcarsku

Familie und ihren Gästen in solch trautes Nest schaffen, wie es ihr wundervolles Heim ist! / In Liebe ihre / Emmy Destinn / Berlin, April 1927.“

Pod tím přípis Halsbachův: „Lerne Tschechisch! / Uč se německy! / Ježek – Igel, / Zrcadlo – Spiegel. / Husa – Gans, / Vocas – Schwanz!! / Berlin 24. [?] 1927 Halsbach Joe.“ V datu je měsíc psán špatně čitelnými římskými číslicemi (IV. nebo VI.).

23) Stefan Schueler (19. 10. 1920 – 12. 7. 2015).

24) Informace o útěku podle sdělení vnuka Kaje Schuelera a jeho knihy SCHUELER, Kaj: *Flyknet fran Berlin*, Nordstedts, Stockholm 2008. Hildina sestra Hedvika byla v Londýně od roku 1930, bratr Fritz se před válkou usadil v Manile na Filipínách. Matka žila až do roku 1939 v Berlíně, podařilo se jí utéct do Londýna ke své dceři Hedvice. Otec Kurt zemřel už v roce 1915.

25) Franz Heckendorf pomohl falšovat dokumenty a najít složitý únik přes Schaffhausen ve Švýcarsku. Heckendorf pomohl k útěku více židům, proto byl v roce 1943 deportován do koncentračního tábora v Mauthausenu a odsouzen na 10 let, v roce 1945 se dožil osvobození tábora, zemřel v roce 1960 v Mnichově ve věku 73 let.

Viz též <https://www.freitag.de/autoren/der-freitag/sechs-minuten-1> [cit. 4. 7. 2018]; *Sechs Minuten*, o Franzi Heckendorfovi a jeho pomoci Hildě a Kurtovi Schuelerovým.

Hilda Schueler

Amatérská fotografie, Švédsko, 1962 / Amateur photograph, Sweden, 1962
NM-ČMH S 279/60

neměla žádné povolání, pouze si přivydělávala drobnými pracemi, například dělala kabelky. Když přišla do Švédska, bylo jí padesát devět let a už si nehledala žádné zaměstnání.

Nikdo z rodiny nedokáže vysvětlit, jakým způsobem se památky na Emu Destinnovou dostaly do Švédska. Kaj Schueler – vnuk Hildy Schueler – si myslí, že je babička mohla poslat koncem třicátých let své matce do Londýna, kde tehdy žila. Stejně tak je ale možné, že zůstaly po jejich útěku u přátel v Německu a teprve po válce se k nim zase vrátily. Jisté ovšem je, že tyto předměty přinášejí nové informace o životě Emy Destinnové, hlavně o existenci Hildy Schueler, jejíž jméno se v literatuře vůbec nikde nevyskytuje.²⁶

Hilda se Emou Destinnovou zabývala i po její smrti – zcela jistě i ve Švédsku. V jejích věcech se zachovaly vzpomínky Marie Martínkové vytištěné v roce 1946 (tyto dvě ženy se určitě

²⁶⁾ Viz výše uvedená bibliografie.

musely dobře znát), gramofonové desky vydané po smrti Destinnové (jedna je ze Švédska), opis hesla o Emě Destinnové ze zatím neurčené hudební encyklopedie a pietně adjustovaná poštovní známka s portrétem Emy Destinnové z roku 1953 v hodnotě 30 halěrů.²⁷

Do Českého muzea hudby byl tedy předán poměrně rozsáhlý soubor předmětů, které pocházejí z pozůstalosti Hildy Schueler.²⁸ Jedná se o čtyřicet tři dopisů, pět fotografií Emy Destinnové, patnáct programů a pět plakátů, soubor novinových výstřižků, koncertní „deník“ Hildy Mosert, seznam berlínských vystoupení Emy Destinnové z let 1905–1908 psaný Hildou, několik dalších drobných písemností a soubor třiceti jedna gramofonových desek s nahrávkou hlasu Emy Destinnové. Přiložena byla také kniha Marie Martínkové *Život Emy Destinnové*, vydaná roku 1946, a vypreparovaná a obarvená kůže platýzovité ryby. Od bratrů Schuelerových získalo muzeum také fotografie jejich babičky, a to jak z mládí, tak ze „zralého“ věku.

Soubor korespondence

Korespondence patří mezi nejcennější materiály z daru. Z celkového počtu čtyřiceti tří dopisů pochází většina z let po roce 1919 (nejpočetněji je zastoupen rok 1927), kdežto z let 1912–1918 známe pouze dvanáct dopisů. Nejčastěji Ema psala dopisy ve svém sídle ve Stráži nad Nežárkou, německy, velmi čitelným písmem a důsledně latinkou, nikoliv kurentem. Dopisy jsou poměrně dlouhé a obsažné. K většině z nich se dochovala i obálka, ale známky jsou většinou vytržené.

Rok	Počet	Datum a místo napsání dopisu	Inventární číslo
1912	1	24. 2. New York	S 279/1
1913	2	5. 9. Dresden	S 279/2
		1. 11. Dresden	S 279/3
1914	2	2. 11. New York	S 279/4
		7. 11. Vysočany	S 279/5
1915	1	4. 3. New York	S 279/6
1916	2	27. 11. Stráž	S 279/7
		20. 12. Stráž	S 279/8
1917	0		
1918	1	24. 11. Stráž	S 279/9
1919	4	29. 1. Stráž	S 279/10
		30. 1. Stráž	S 279/11
		7. 5. New York	S 279/12
		26. 12. New York	S 279/13
1920	4	22. 6. Stráž	S 279/14
		30. 6. Stráž	S 279/15
		5. 7. Stráž	S 279/16
		21. 7. s.l.	S 279/17

27) Tato poštovní známka zůstává v rodině ve Švédsku.

28) V NM-ČMH zapřístupkováno pod číslem Sp 17/2017 a gramofonové desky jako Mp 18/2017. Materiály z č. př. Sp 17/2017 jsou zpracovávány v inventáři pod číslem S 279.

Rok	Počet	Datum a místo napsání dopisu	Inventární číslo
1921	0		
1922	0		
1923	1	21. 11. Praha	S 279/18
1924	1	28. 12. Stráž	S 279/19
1925	3	23. 3. Stráž	S 279/20
		3. 6. Stráž	S 279/21
		22. 12. Stráž	S 279/22
1926	2	23. 1. Stráž	S 279/23
		16. 2. Stráž	S 279/24
1927	15	[?] 2. Budapest	S 279/25
		16. 2. Stráž	S 279/26
		5. 4. Stráž	S 279/27
		27. 4. Stráž	S 279/28
		25. 6. Stráž	S 279/29
		4. 7. Stráž	S 279/30
		9. 7. Stráž	S 279/31
		16. 7. Stráž	S 279/32
		20. 8. Stráž	S 279/33
		17. 9. Stráž	S 279/34
		19. 10. Stráž	S 279/35
		3. 11. Stráž	S 279/36
		15. 11. [Breslau]	S 279/37
		26. 11. Vysočany	S 279/38
		3. 12. Stráž	S 279/39
1928	2	3. 2. Stráž	S 279/40
		5. 12. Stráž	S 279/41
1929	1	22. 2. Vysočany	S 279/42
[1928–1929?]	1	bez bližších údajů	S 279/43

Z obsahu dopisů vyplývá, že obě ženy byly ve velmi blízkém kontaktu. Destinnová často píše o svých pocitech, starostech, obecně zmiňuje různá zklamání nebo referuje o svém zdravotním stavu. Velmi často Hildě vyjadřuje vděčnost za její přátelství.²⁹ Objevují se informace o termínech koncertů, vzájemných setkáních obou žen a zaslanych dárcích. Podle obsahu je zřejmé, že se nezachovaly všechny dopisy. Obě ženy si vykaly, tón dopisů je ale velmi důvěrný – přesto však lze pozorovat jeden zlom. V dopise z 28. 12. 1924 žádá Ema Hildu, aby ji už neoslovovala jako „Frau Destinn“, ale pouze jednoduše „Emmy“. Téměř

²⁹) Např. v dopise ze Stráže 27. 4. 1927: „[...] Sie haben mir bewiesen, dass es noch Menschen gibt, die grosses und edelführendes Herz im Busen tragen! Hildchen, Sie wissen gar nicht, wie ewig, bis meiner Todesstunde ich Ihnen dankbar sein werde, denn ich weiss, Sie lieben mich und ‚die Destinn‘ ist nur etwas, was Sie nur begreifen und achten, etwas notwendig – nebensächliches. Und ich sehe in Ihnen ein Stück von mir, einen Menschen, den die Kunst anders liebt, wie die Meisten, der mich begreifen, verstehen kann. Ich sagte Ihnen schon: was Sie sagen ist mir heilig, was Sie wollen, geschieht. Das ist bei mir ein grosses Wort! [...]“ (inv. č. S 279/28)

v každém dopise vyjadřuje Hildě vděčnost za její přátelství a často ji zve na návštěvu. Těší se na setkání, které je pro ni velmi důležité a dlouho z něho čerpá. Většinou se setkávaly ve Stráži, podle dopisů byla Ema v Berlíně pouze dvakrát. Měla totiž zábrany navštívit toto město, protože cítila křivdu, jak se na ni nahlíželo kvůli její válečné aféře. Do Berlína přijela mezi 19. a 23. dubnem 1927 (podle dopisu 5. 4. 1927), asi v souvislosti s přípravou podzimního koncertu, a pak koncem listopadu téhož roku při jeho realizaci. Destinnová píše také o uměleckých smlouvách a jejich podmínkách. Sděluje, že už ji netěší zpívat v opeře, ale na koncertech vystupuje ráda.

Pravděpodobně poprvé přijela Hilda do Čech v září roku 1913 za doprovodu své přítelkyně Lotte Seligmann, jak můžeme usoudit podle telegramu poslaného z Benešova 5. 9. 1913. S Emou si od počátku posílaly dárky: Hilda Emě často knihy, fotografie a květiny do zahrady, salám a sýr, čajové pečivo a vlastnoruční práce (kalendář), fotografie. Destinnová poslala Hildě stříbrný řetizek (20. 12. 1916), dala prstýnek a posílala umělecké předměty. Několik dopisů odešlo z New Yorku (1912, 1914, 1915), kde pěvkyně nebyla příliš spokojená a velmi se těšila domů. V roce 1919 se do New Yorku vrátila, píše, že už ji netěší zpívat v opeře (být pořád věčná Aida), zdá se dokonce, že koncertovala v Havaně (dopis 26. 11. 1919). V dopise ze 4. 3. 1915 naráží na sňatek Lotte Seligmann – ptá se, kdy se vdá Hilda. Destinnová doporučuje Hildě nespěchat, je prý předurčena pouze k výjimečnému manželství. Od roku 1919 se v dopisech objevují postřehy pisatelky o poměrech v Čechách, drahotě, finanční situaci, obchodních záležitostech ve Stráži. Ema také reaguje na Hildino těhotenství – navrhuje jména pro dítě. Pokud by se narodila holčička, musí to být určitě Eva, pokud chlapec, tak Georg, Michael nebo Stephan (dle 30. 6. 1920). Podle dopisů poznáváme, že se Ema seznámila s Franzem Heckendorffem (dopisy z 5. 7. 1920, 21. 7. 1920), který později Hildu a Kurta zachránil před transportem do koncentračního tábora.

Hilda se v jednom ze svých dopisů zmiňuje o Josefu Halsbachovi, za kterého se Ema provdala. Ema na tento Hildin dopis reaguje 21. 11. 1923. Dlouho se plánovalo společné setkání obou manželů.

Fotografie busty Emy Destinnové / Photograph of a bust of Emmy Destinn

Bustu vytvořila Hilda Schueler pravděpodobně v roce 1928. Busta je nezvěstná. /

Bust made by Hilda Schueler probably in 1928.

The bust is now lost.

NM-ČMH S 279/55

Dozvídáme se o běžném životě pěvkyně: zejména detailně popisuje rybaření, vypráví o úlovcích a o tom, jak píše román (2. 3. 1925), o práci na zahradě, o zahradnicích, o kočkách, o vyučování zpěvu, o počasí.

V dopise 3. 2. 1928 prosí Ema Hildu o zaslání bílého kabátu, který by potřebovala na březnový koncert, kam přijde i Alice Masaryková, aby ji totiž mohla důstojně přijmout.

V posledních dopisech se objevuje zmínka o knihovně, jejíž část chtěla Destinová prodat za 50 000 říšských marek. Knihy nabízela v dobrém stavu, s kvalitní, často původní vazbou. V této věci byl osloven právník dr. Danziger (25. 6. 1927, 20. 8. 1927, 19. 10. 1927).

Bylo by s podivem, kdyby se ve vzájemné korespondenci pěvkyně Emy a sochařky a malířky Hildy nehovořilo také o bustách a portrétech. V dopisu z 30. 1. 1919 Destinová píše, že čeká na svůj portrét. Zmínky o bustách nejsou vždy jasné, pravděpodobně však je, že Hilda vytvořila také bustu Josefa Halsbacha:

22. 6. 1920	uvažovalo se, že Hilda bude dělat bustu pro Georga Vape[...]
4. 7. 1927	blíže neurčená busta bude prohlédnuta a dobře uschována
16. 7. 1927	sestra Čiči a Freyovi obdivovali Josefovou bustu
17. 9. 1927	Destinová se ptá na bustu, zda dorazila v pořádku
19. 10. 1927	Destinová se ptá na bustu, zda je jemná

Téměř v každém dopise se objevuje touha po setkání, případně plánování setkání nebo vděčnost za setkání, i z toho zlomku dochovaných dopisů je vidět, že byly opravdu v blízkém vztahu.³⁰

Soubor fotografií

V souboru se nachází celkem pět portrétů Emy Destinové, z toho tři s dedikací. První z nich, na kterém je Destinová v tmavých šatech a s krajkovou mantilou, dostala Hilda od Emy v roce 1907. Na dvou fotografiích je Ema Destinová vyfotografována v bílé kožešinové pláštěnce s černým kloboučkem na hlavě, na jedné z těchto fotografií má v náručí svou milovanou kočku Macinku. Obě tyto fotografie pocházejí z ateliéru Tonka v Záhřebu. Fotografie sice nejsou ateliérem datované, ale vzhledem k tomu, že Destinová v lednu roku 1925 koncertovala v Záhřebu,³¹ můžeme za dobu jejich vzniku považovat leden 1925. Poslední dvě

30) 24. 2. 1912 – těší se na setkání v Berlíně; 5. 9. 1913 – Ema očekává Hildu a Lotte pozítří (někde v Čechách); 29. 1. 1919 – radovala by se z Hildina příjezdu, 3. 2. jede Destinová do Prahy; 30. 1. 1919 – Destinová se ptá, kdy se Hilda objeví; 28. 12. 1924 – Destinová navrhuje setkání ve Stráži; 29. 12. 1924 – těší se na shledání na jaře; 2. 3. 1925 – Hilda musí příští měsíc přijet, Halsbach se těší, že Hildu konečně pozná; 3. 6. 1925 – Hilda ať přijede, kdy se jí to bude hodit; 22. 12. 1925 – s potěšením vzpomíná na Hildin pobyt; 23. 1. 1926 – mohly by se sejít v Praze; 16. 2. 1926 – Destinová děkuje Hildě za plán, jak by se mohla dostat do Berlína; [únor] 1927 – setkání v Budapešti; 5. 4. 1927 – Destinová plánuje cestu do Berlína; 27. 4. 1927 – děkuje za pobyt v Berlíně; 25. 6. 1927 – Hilda je očekávána na začátku srpna; 4. 7. 1927 – Destinová se těší na Hildin příjezd; 16. 7. 1927 – ať Hilda brzy přijede; 20. 8. 1927 – Hilda by měla brzy přijet, bude brzy chladno; 17. 9. 1927 – Destinová provází Hildu v myšlenkách na cestě domů; 19. 10. 1927 – může Destinová s Halsbachem navštívit Hildu?; 3. 11. 1927 – Destinová se těší na shledání; 15. 11. 1927 – Destinová se velmi těší na Hildu, že se 20. 11. setká; 26. 11. 1927 – návštěva Berlína ji učinila šťastnou; 5. 12. 1928 – Destinová doufá, že Hilda v létě přijede.

31) POSPÍŠIL 2008, op. cit. v pozn. 11, s. 286.

fotografie zachycují Emu na zámku ve Stráži, jsou asi z poloviny dvacátých let 20. století. Všechny fotografie jsou známé, publikované v literatuře, ale většinou nedatované.

Přiložena je také fotografie busty Emy Destinnové, jejíž autorkou je právě Hilda. Na rubu fotografie se nachází přípis, ze kterého lze usoudit, že busta vznikla v roce 1928.³² Toto dílo Hildy Schueler je bohužel nezvěstné – rodina by byla velmi vděčná, kdyby se podařilo bustu vypátrat.

[1904] – Ema Destinnová v roli [Donny Anny z Mozartovy opery *Don Giovanni*]

Dedikace: „Fräulein Hilda Mosert zum freundl.

Erinnerung. Emmy Destinn. Berlin 1907“

inv. č. S 279/ 50

[1925] – Ema Destinnová v bílé kožešinové pláštěnce, s černým kloboučkem, s kočkou v náručí³³

Dedikace: „Emmy u. Macinka. Berlin 1927. Unserer geliebten Hilda die dankbaren Gäste.“

Hilda dostala tuto fotografii od Emy, když koncertovala v Berlíně v roce 1927 a Hildu navštívila i se svým manželem Halsbachem. Doklad o této návštěvě v návštěvní knize manželů Schuelerových.

Fotografie Tonka Zagreb, kulatý formát

inv. č. S 279/51

[1925] – Ema Destinnová v bílé kožešinové pláštěnce, s černým kloboučkem³⁴

Dedikace: „Meiner geliebten Hilda in alter Freundschaft. Emmy Destinn, Stráž, Juli, 1925.“

Fotografie Tonka Zagreb

inv. č. S 279/52

[polovina 20. let 20. století?] – Ema Destinnová sedící u stolu ve Stráži pod obrazem Romneyovy Venuše, na zdech porcelán³⁵

inv. č. S 279/53

Emma Destinnová v roli [Donny Anny z Mozartovy opery *Don Giovanni*, 1904] /

Emmy Destinn in a role [as Donna Anna from Mozart's opera *Don Giovanni*, 1904]

S dedikací Hildě Mosert / With a dedication to Hilda Mosert, Berlin, 1907

NM-ČMH S 279/50

32) „Emmy Destinn im Alter (1928)“, datace je psána rukou Hildy Schueler v pozdějších letech. Materiál z fotografie nelze určit.

33) Datace určena podle HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. v pozn. 8, obrázek 159, a POSPÍŠIL 2008, op. cit. v pozn. 11, s. 286.

34) Datace podle HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. v pozn. 8, obrázek č. 159, a POSPÍŠIL 2008, op. cit. v pozn. 11, s. 286.

35) HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. v pozn. 8, obrázky č. 195, 196.

[polovina 20. let 20. století?] – Ema Destinová stojící u rohové skříně ve Stráži, na zdi porcelánové talíře, na zemi misky pro kočky³⁶
inv. č. S 279/54

fotografie busty Emy Destinové

Autorkou busty je Hilda Schueler, vytvořena byla pravděpodobně v roce 1928. Busta je neznámá.
inv. č. S 279/55

Bratři Schuelerové věnovali Českému muzeu hudby také několik fotografií své babičky Hildy a jejího manžela Kurta. Na nejstarší fotografii je Hilda asi ve věku devatenácti let, tedy v době, kdy začalo její přátelství s Emou Destinovou. Další tři fotografie jsou pak z „dospělého“ věku: z Berlína z roku 1930, z doby útěku ze Schaffhausenu z roku 1942 a dvě ze Švédska.

[1905?] – Hilda Mosert asi jako devatenáctiletá
Fotografie nalepená na kartonu
inv. č. S 279/56

1930 – Hilda Schueler sedící v pokoji vedle lampy a mužské busty
Fotografie, Alfred Lichtenstein, Berlin
inv. č. S 279/57

1942 – Hilda Schueler a Kurt Schueler stojící na chodníku u zdi domu a zahrady – Schaffhausen
inv. č. S 279/58

1950 – Hilda Schueler a Kurt Schueler, oba sedící – Hilda v křesle, Kurt na vyšší stoličce vedle ní – [Švédsko]
inv. č. S 279/59

1962 – Hilda Schueler sedící v křesle na dřevěné terase domu, s kyticí v ruce – [Švédsko]
inv. č. S 279/60

Záznamy o koncertech

Hilda si vedla od roku 1898 záznamy o navštívených koncertech, vepisovala je do tištěného sešitku s názvem *Konzert- oder Merkbüchlein zur Anmerkung von Konzerten, Opern, Schauspielen usw.* (inv. č. S 279/45),³⁷ kde byly předtištěné tyto údaje: „Titel des dramatischen oder musikalischen Werkes / Autor oder Komponist / Wo aufgeführt / Wann gesehen oder gehört / Bemerkungen.“ Záznamy si vedla v letech 1898–1919, na konci je pak připojen mimo předtištěné kolonky program koncertů Emy Destinové v Berlíně 26. a 27. února 1927. Podle písma je zřejmé, že nejstarší zápisy (počínající rokem 1898) byly přepsány až později – písmo je totiž zralé a ruka vypsána, určitě se nejedná o písmo desetileté dívky.

³⁶) Stejně jako předchozí fotografie, HOLZKNECHT – TRITTA, op. cit. v pozn. 8, obrázky č. 195, 196.

³⁷) Vydáno v Hamburku, Verlag von M. Kimmelsfiel et Co.

Hilda zaznamenávala návštěvy koncertů, operních představení a činohry. V zápisníčku je zaneseno celkem 578 záznamů! Provedení s Emou Destinnovou si Hilda podtrhávala.

Koncertů a operních představení Emy Destinnové v Berlíně, v Covent Garden v Londýně, v Praze a v Budapešti, která Hilda také navštívila, se týkají tato data:

Rok	Datum	Typ produkce ³⁸	Program ³⁹
1905	27. 3.	dobročinný koncert	?
	3. 4.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	15. 11.	koncert	Symphonie v. Gustav Mahler, Solo Destinn (2 Lieder von Liszt)
	23. 12.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
1906	2. 4.	koncert	?
	17. 5.	opera	Gluck: <i>Orpheus und Euridike</i>
	6. 10.	opera	Mozart: <i>Figaros Hochzeit</i>
	4. 11.	koncert	Matinée v. Emmy Destinn
	11. 12.	opera	Richard Strauss: <i>Salome</i> ⁴⁰
1907	10. 1.	koncert	Wohltätigkeitskonzert (Schubert)
	20. 3.	opera	Tschaikowsky: <i>Pique Dame</i>
	24. 3.	koncert	Matinée (Mitwirkung Destinn)
	1. 5.	koncert	?
	15. 10.	opera	Richard Wagner: <i>Lohengrin</i>
	29. 10.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	21. 11.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	16. 12.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	19. 12.	opera	Strauss: <i>Salome</i>
	29. 12.	koncert	Matinée Emmy Destinn
	30. 12.	opera	Thomas: <i>Mignon</i>
1908	4. 1.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	29. 5.	[až do 14. 7. včetně v Londýně, Covent Garden] opera	Puccini: <i>Madama Butterfly</i>
	3. 6.	opera	Wagner: <i>Der Fliegende Holländer</i>
	6. 6.	opera	Gluck: <i>Armide</i>
	8. 6.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	12. 6.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	15. 6.	opera	Puccini: <i>Madama Butterfly</i>
	22. 6.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	8. 7. [?]	opera	Leoncavallo: <i>Pagliacci</i>
	11. 7.	opera	Meyerbeer: <i>Gli Ugonotti</i>
	14. 7.	opera	Meyerbeer: <i>Gli Ugonotti</i>
	6. 10.	[opět v Berlíně] opera	Meyerbeer: <i>Hugenotten</i>

38) Pokud není uvedeno jinak, produkce se konaly v Berlíně.

39) Program přepsán podle zápisníku.

40) Hilda byla přítomná významnému prvnímu provedení tohoto díla v Berlíně.

Rok	Datum	Typ produkce	Program
	8. 10.	koncert	Wohltätigkeitskonzert
	13. 10.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	16. 10.	opera	[Carl Maria von Weber]: ⁴¹ <i>Freischütz</i>
	19. 10.	opera	Mozart: <i>Zauberflöte</i>
1909	17. 9.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	20. 9.	opera	Weber: <i>Freischütz</i>
	26. 9.	opera	Gounod: <i>Margarete</i>
	30. 9.	opera	Verdi: <i>Aida</i>
	3. 10.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	8. 10.	opera	Richard Wagner: <i>Lohengrin</i>
	10. 10.	opera	Smetana: <i>Dalibor</i>
	16. 10.	opera	Smetana: <i>Dalibor</i>
	[?] 10.	opera	Verdi: <i>Aida</i> (společně s E. Carusem)
	23. 10.	opera	Leoncavallo: <i>Bajazzi</i> (společně s E. Carusem)
	25. 10.	opera	Wagner: <i>Fliegende Holländer</i>
	27. 10.	opera	Puccini: <i>Madam Butterfly</i>
	29. 10.	koncert	Concert
	31. 10.	koncert	Abschiedskonzert
1910	28.10.	koncert	Liederabend
	30.10.	koncert	Generalprobe zum Lieder und Arienabend (dirigent Oskar Nedbal)
	31.10.	koncert	Lieder und Arienabend mit Orchester
1911	3. 8.	opera	Wagner: <i>Lohengrin</i>
	5. 8.	opera	Wagner: <i>Tannhäuser</i>
	12. 8.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	26. 10.	koncert	Arien mit Orchester
	29. 10.	koncert	Arien Matinée (společně s B. Gillym)
	30. 10.	koncert	Arienabend (společně s B. Gillym)
1912	27. 4.	opera	D'Albert: <i>Tiefland</i>
	29. 4.	opera	Smetana: <i>Verkaufte Braut</i>
	1. 5.	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	3. 5.	opera	D'Albert: <i>Tiefland</i>
	6. 5.	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	8. 5.	opera	Puccini: <i>Tosca</i>
	?	opera, Praha, Národní divadlo	Dvořák: <i>Cert á Cača</i> [Čert a Káča]
	24. 10.	koncert (opět Berlín)	Arienabend
	27. 10.	koncert	Matinée
1913	2. 8.	opera	Wagner: <i>Der Fliegende Holländer</i>
	4. 8.	opera	Wagner: <i>Lohengrin</i>
	6. 4.	opera	Bizet: <i>Carmen</i>
	30. 10.	koncert	?

41) Hilda má psáno jako Wagner.

Rok	Datum	Typ produkce	Program
1918	22. 2.	opera, Praha, Národní divadlo	Verdi: <i>Aida</i>
	27. 2.	opera, Praha, Národní divadlo	Verdi: <i>Aida</i>
	2. 3.	opera, Praha, Národní divadlo	Bizet: <i>Carmen</i>
	10.3.	koncert, Praha, Smetanova síň	Sokolským menšinám
	13. 3.	opera, Praha, Národní divadlo	Smetana: <i>Verkaufte Braut</i>
1927	26. 2. [?]	opera, Budapešť ¹	[Verdi]: <i>Tosca</i>
	28. 2. [?]	opera, Budapešť ¹	[Wagner]: <i>Tannhäuser</i>
	23. 4.	koncert, Berlín	Arienabend
	22. 11.	koncert, Berlín	Arien und Liederabend

Hilda si také vytvořila stručný soupis vystoupení Emy Destinnové v Berlíně v letech 1905–1908 (inv. č. S 279/44).

Programy, plakáty a tisková dokumentace

V souboru se nachází celkem deset programů z koncertů Emy Destinnové v Berlíně (1906: 2. 4. – inv. č. S 279/61, 4. 11. – inv. č. S 279/62; 1907: 10. 1. – inv. č. S 279/63, 1. 5. – inv. č. S 279/64, 4. 5. – inv. č. S 279/65, 29. 12. – inv. č. S 279/66; 1909: 29. 10. – inv. č. S 279/67, 31. 10. – inv. č. S 279/68; 1910: 28. 10. – inv. č. S 279/69, 31. 10. – inv. č. S 279/70; 1912: 27. 10. – inv. č. S 279/71), program Josefa Kainze z Berlína (20. 11. – inv. č. S 279/79), šest programů z Čech z roku 1918 (22. 2. – inv. č. S 279/72, jiný inv. č. S 279/73, 27. 2. – inv. č. S 279/74, 2. 3. – inv. č. S 279/75, 10. 3. – inv. č. S 279/76, 13. 3. – inv. č. S 279/77) a jeden koncept psaný rukou Emy Destinnové k programu koncertu v Berlíně z roku 1927 – inv. č. S 279/78, srov. dopis inv. č. S 279/35. Velmi zajímavé a cenné jsou novinové výstřižky a plakát k filmovému představení (bioscopu) *Die Löwenbraut* z let 1913–1914 (inv. č. S 279/80), ve kterém Ema Destinnová účinkovala.

Hilda si také pilně ukládala z novin kritiky na koncerty a představení Emy Destinnové – všechny výstřižky jsou bez označení zdroje, takže jejich identifikace nebude jednoduchá.

Gramofonové desky

Předáno bylo celkem třicet jedna gramofonových desek z produkce těchto firem: Electrola (též s etiketou Electrola. Alle Klänge der Welt, Die Welt aller Klänge), Gramophone Concert Record, Gramophone Monarch Record, His Master's Voice, Odeon Record. International Talking Machine Co.m.b.H., Odeon-Werke / Odeon Record, Scala Records, Schallplatte „Gramophon“. Desky byly vylišovány ještě za života Emy Destinnové, pouze jedna pochází až z padesátých či šedesátých let (Scala Records). Většina nahrávek vznikla na počátku 20. století, kdy Destinnová působila v Berlíně. Jsou na nich zachycena pouze jednotlivá čísla z oper, na několika nahrávkách můžeme hlas Emy Destinnové slyšet společně s jejími nejvýznamnějšími pěveckými partnery – Enricem Carusem, Fjodorem Šaljapinem, Antoniem Scottim a Dinhem Gillym. Přesné určení datace jednotlivých desek bude předmětem dalšího výzkumu.

Závěr

Není pochyb o tom, že obě ženy k sobě měly opravdu blízko a jejich vztah rozhodně nebyl formální. O Hildě Schueler však nenacházíme zmínku v žádné literatuře a až na jednu výjimku se v České republice nepodařilo najít žádné předměty, jež by s ní souvisely. Byla provedena rešerše v institucích, které mají ve svých sbírkách uložené části pozůstalosti Emy Destinové – tj. v Muzeu Jindřichohradecka a v Národním muzeu – v divadelním oddělení a v Knihovně Národního muzea a v hudebněhistorickém oddělení Českého muzea hudby. Nalezena byla však pouze stuha z věnce, která je uložena v divadelním oddělení, nelze však přesně zjistit, jak a kdy se do sbírek Národního muzea dostala. Jedná se o stuhu, kterou Emě Destinové věnovala Hilda ještě pod svým dívčím jménem Mosert společně se svou přítelkyní Lotte Seligmann (inv. č. 234/36-2, 234/36-3). Kontrola byla provedena také v materiálech Ladislava Olbricha,⁴² jenž se systematicky věnoval rešerším pramenů k Emě Destinové, ale ani on nenarazil na žádný dopis Hildou Schueler odeslaný nebo jí zasláný.

Je otázkou, proč se v pramenech v Čechách nic k Hildě Schueler nenachází. Osud pozůstalosti Emy Destinové byl dosti složitý, a pokud v ní nějaké dopisy Hildy Schueler byly obsaženy, mohlo při třídění materiálu dojít k jejich likvidaci jako dopisů nepodstatných, psaných méně známou osobou mimo hudební svět.

Tento soubor památek na Emu Destinovou je významný nejen pro sbírku Českého muzea hudby, ale i pro výzkum osobnosti Emy Destinové. Dozvídáme se z něho nové informace k životu Emy Destinové a k jejímu uměleckému působení, ale především nás zcela nově seznamuje s postavou, která byla Emě Destinové blízká a s níž až do své smrti v roce 1930 udržovala vřelý kontakt.

*Adresa: Markéta Kabelková, České muzeum hudby,
Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Česká republika
E-mail: marketa.kabelkova@nm.cz*

42) Dokumentace a gramofonové desky zakoupeny od Věry Olbrichové v roce 2012 – zapřístupkovány v NM-ČMH pod číslem Sp 23/2012 a Mp 24/2012.